Conf. Dr. Nicolae Xionis,
Facultatea de Teologie Ortodoxă, Univ. de Stat și Capodistriană din Atena, Grecia

Teologia în lumea globalizată de astăzi

Traducere din limba greacă și adnotări de prof. univ. dr. Ion Marian Croitoru.

Globalizarea, înțeleasă inițial ca încercare de depășire a barierelor dintre economiile naționale, se referă, astăzi, la schimbul global de capital, bunuri și servicii între state, precum și la comunicarea dintre oameni[1]. Comunicarea, bazată pe dezvoltarea tehnologică și răspândirea mijloacelor electronice, a dus la dezvoltarea relațiilor, la schimbul de idei și problematizări, la depășirea stereotipurilor și prejudecăților și, în general, la un mod „global" de gândire și de percepție a vieții umane și a societății, impunând o unificare politică și culturală în întreaga lume.

O modalitate importantă de realizare a unificării modului de gândire și de viață este *interdependența* dintre state, care caracterizează secolul al XXI-lea și reprezintă un produs secundar al globalizării și al progresului tehnologic[2]. Însă, pentru a se realiza această *interdependență*[3], va trebui să fie creat un sistem complex de conectivitate, care se bazează pe destabilizarea economiilor și a societăților locale. În plus, va trebui ca specificul cultural al fiecărui popor să fie înlocuit prin crearea unui nou mod comun de viață, care aduce cu sine necesitatea raportării unuia față de celălalt și, în același timp, zdruncină existența acestei societăți în sine, ca o sinteză liberă și creativă a indivizilor diferiți și liberi[4]. Dacă particularitatea și autarhia fiecărui popor sau stat nu vor fi anulate, atunci nu se va putea, în niciun caz, să fie creată *necesitatea dependenței* de situația politică și economică a altui stat. Această prefacere de la autarhia statelor la interdependență este necesară, deoarece globalizarea nu creează o nouă societate, care vine să o înlocuiască pe cea veche, ci să ofere noi și mai bune condiții sociale de viețuire. Globalizarea urmărește crearea unei unități supranaționale, a unei societăți a comunităților, în care sunt anulate procedurile

1 Κ. Βεργόπουλου, Παγκοσμιοποίηση. Ἡ μεγάλη Χίμαιρα, Ἀθήνα, 1999, p. 298; Kl. Schwab, Th. Malleret, Covid-19: The Great Reset, μτφρ. Αρ. Αλαβάνου, Αθήνα, 2021, p. 112 (traducere în limba greacă).

2 Kl. Schwab, Th. Malleret, Covid-19: The Great Reset, p. 22.

3 Am adăugat între paranteze drepte unele completări, pentru o înlesnire a lecturării textului (n. trad.).

4 Vezi Κ. Βεργόπουλου, Παγκοσμιοποίηση, p. 336 ș.u.; Γ. Μαντζαρίδη, *Παγκοσμιοποίηση καί Παγκοσμιότητα. Χίμαιρα καί Ἀλήθεια*, Θεσσαλονίκη, 2001, p. 29.

complexe și consumatoare de timp ale tranzacțiilor economice între popoare. În felul acesta, se ține abolirea deosebirilor, crearea unei singure percepții comune și unificarea comparativă a diferitelor tradiții culturale, în contrast cu evoluția pe care fiecare a avut-o în lungul parcurs istoric al popoarelor pământului, astfel încât să fie evitată dureroasa „coordonare" între partenerii comerciali. În realitate, globalizarea satisface doar omogenitatea și creează un fir comun în modul de gândire și de exprimare al omului contemporan, astfel încât să fie asigurată o unică bază și identitate a civilizației vest-europene, pe fundamentul cărora vor putea să fie făcute schimburi de orice fel[5].

Însă, această lume interdependentă, care există pe baza unei conectivități sistemice, în loc să fie protejată de diferitele pericole, ea este chiar mai expusă acestora, deoarece pericolele se consolidează reciproc, cu rezultate dezastruoase pentru popoare. Perturbarea funcționării unei părți a acestui sistem duce, în mod necesar, la zdruncinarea întregului sistem, având drept consecință faptul de a schimba modul de viață al oamenilor la nivel economic, social, cultural, politic și religios, precum și relațiile dintre state, din moment ce orice schimbare afectează interesele economice și geopolitice ale fiecărui stat. Astfel, devine clar că în societatea modernă globalizată, în care nu pot să existe nici izolare și restricție, nici gândire individuală liberă[6], ci toate se contopesc într-o idee generală, fie a statului, fie a civilizației, fie a religiei, și într-un mod global de gândire, care conduce la omogenizarea popoarelor și a civilizațiilor, viața oamenilor devine precară, deoarece cea mai mică schimbare afectează, în integritatea ei, societatea mondială.

Împreună cu schimbarea modului de gândire și de viață al oamenilor se schimbă și criteriile după care omul contemporan percepe lumea. *Timpul*

5 Κ. Παπαπέτρου, *Προσβάσεις. Ζητήματα ἀπολογητικῆς θεολογίας καί φιλοσοφικῆς κριτικῆς τοῦ καιροῦ μας*, Ἀθῆναι, 1979, p. 233 ș.u. Vezi și A. Κάρμη, *Παγκοσμιοποίηση-Παγκοσμιότητα. Προτάσεις ὀρθοδόξου χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας καί κοινωνιολογίας*, extras din *Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (ΕΕΘΣΑ)* 36 (2001), p. 886 ș.u. O părere diferită formulează profesorul C. Deliconstandís, care nu acceptă influența globalizării în „culturile locale" și în „particularitatea civilizațiilor", ca o „alterare sau dispariție a civilizațiilor particulare" (Κ. Δεληκωσταντῆ, *Η παιδεία ως πολιτισμός του προσώπου*, Ἀθήνα, 2009, p. 145 ș.u.). El își sprijină această părere pe cerința invocată a globalizării, care nu este alterarea civilizațiilor, astfel încât să conducă inevitabil la o omogenizare, ci unitatea la nivel economic și cultural, ca să fie create condițiile adecvate pentru îmbunătățirea vieții omului contemporan la nivel mondial. Totuși, această unitate nu este posibil să fie realizată, după cum se vede clar deja din cele mai de sus, prin intermediul specificului cultural al societăților locale, deși scopul globalizării este crearea unei societății prospere, care să se bazeze pe dezvoltarea economică. Unitatea, pe care o oferă globalizarea, după cum observă [mitropolitul] Ioan al Pergamului, „într-un mod misterios, în timp ce promovează unitatea globală, o face încurajând și cultivând discriminările între cei ce prosperă și cei ce suferă, provocând adesea fie conflicte de interese, fie marginalizare, abandon de sine și izolarea imperativă a celor ce nu reușesc să fie suficient de productivi, astfel încât să aibă dreptul la prosperitate" [Ιω. Ζηζιούλα (Μητρ. Περγάμου), „Πολιτιστικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση", în *Πολιτιστικές ταυτότητες και Παγκοσμιοποίηση. Κείμενα Συνεδρίου, Εταιρεία Παιδείας και Πολιτισμού «Εντελέχεια»-Εκπαιδευτήρια Γείτονα και Κωστέα Γείτονα*, Αθήνα, 2003, p. 28]. În acest sens, globalizarea nu are în mod clar un caracter ambivalent, deși există opinii contrare (vezi Κ. Δεληκωσταντῆ, *Η παιδεία ως πολιτισμός του προσώπου*, p. 142 ș.u.), ci conduce la omogenizarea societății.

6 Vezi Kl. Schwab, Th. Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, p. 22 ș.u.

devine element de bază al vieții cotidiene a omului și punct de referință pentru activitățile sale. Astfel, dintr-o măsură a mișcării, timpul se transformă într-o dimensiune a valorii, dând impresia creșterii constante a ritmului vieții, contractând însăși durata ei. Reducerea vieții în raport cu creșterea ritmului vieții înlocuiește calitatea vieţuirii umane cu cantitatea succeselor activității umane, care succese, deși îi asigură omului o viață confortabilă, distrug calitatea acestei vieți în sine. O consecință a creșterii ritmului de viață este *viteza* cu care va trebui cineva să gândească și să se decidă, aflându-se într-o multitudine de informații, care cu greu pot fi analizate și evaluate corect într-un timp foarte scurt. Pentru că abundența de informații, care provin din multe și diferite părți ale modului sistemic de viață, duce la o complexitate, care nu ajută la formularea de concluzii menite să rezolve, simultan și direct, probleme cu multe și diferite cauze[7]. În felul acesta, rezultatul prefacerii timpului din măsură a mișcării într-o dimensiune a valorii reprezintă creația și dezvoltarea *inteligenței artificiale*, care vine să acopere nevoia unui răspuns rapid și valid la multele probleme, care rezultă din multitudinea informațiilor și complexitatea problemelor anevoioase create de către globalizare. O formă extremă de contribuție și dezvoltare a inteligenței artificiale, așa cum ea este exprimată de către tehnologia robotică în procesarea inteligentă a datelor de către gândirea umană și de către precizia aplicațiilor tehnologice în domeniul de muncă, este și înlocuirea omului, ca teorie (rațiune) și practică (muncă), care înlocuire, chiar dacă pare, în respectivul caz, drept un eveniment imaginar, nu poate, totuși, să fie exclusă în viitor.

Rezultatul politicii egalitariste ideologice, culturale și religioase a globalizării provoacă, după cum este firesc, reacția omului liber și după chipul lui Dumnezeu, care se opune, însă, unui mod de viață sistemic în cadrul aceluiași sistem în sine. El se baricadează în spatele unor ideologii extreme, prin crearea de concepte populiste și naționaliste, încercând să-și apere libertatea individuală și identitatea națională și religioasă. Cu toate acestea, el nu reușește izbăvirea de impasurile societății umane, pe care globalizarea încearcă să le depășească, deoarece ea se autoîngrădește în izolaționismul național, politic sau religios, care alimentează fragmentarea societății. Astfel, omul revine la aceeași bază de la care a pornit necesitatea globalizării, predându-i acesteia ștafeta pentru rezolvarea problemelor. Singura lovitură pe care omul reușește să i-o aducă globalizării este încetinirea ei[8], deși, în realitate, el lucrează spre direcția *guvernării globale*, care vine să abordeze ieșirea din izolaționism prin intermediul cooperării și al adaptării guvernării fiecărui stat față de celălalt stat.

7 Kl. Schwab, Th. Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, p. 26 ș.u.

8 Kl. Schwab, Th. Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, p. 113.

Aşadar, realizarea unei proceduri de cooperare, astfel încât toţi oamenii să se afle într-o interdependenţă şi să lucreze în vederea obţinerii unei *bunăstări colective*, pare, în lumea de astăzi, să fie pe o cale cu unic sens. O conlucrare la nivel mondial poate fi înfăptuită numai prin intermediul unor activităţi transnaţionale, care elimină, însă, guvernele naţionale şi, în consecinţă, politica naţională, specificul cultural şi identitatea religioasă a fiecărui popor. Totuşi, conlucrarea necesară, care rezultă din căutarea vieţii sociale fără trudă şi privări (viaţă prosperă), nu permite cooperarea creativă liberă. Fără să-şi pună baza în evoluţia firească a societăţilor pe fundamentul nevoilor umane fireşti, [această conlucrare] întreprinde să realizeze o viaţă lipsită de griji, prin *abolirea obligatorie* a libertăţilor individuale şi a diferenţelor conexe acestora dintre oameni[9]. Astfel, necesitatea unei guvernări globale pentru rezolvarea problemelor, care sunt acum globale, datorită interdependenţei, accelerării vieţii şi complexităţii de interconexiune a condiţiilor de supravieţuire a omului, revendică anularea libertăţii, precum şi a percepţiei şi a gândirii particulare, care îl fac pe fiecare om o personalitate deosebită şi irepetabilă[10]. În acest fel, revin în prim-plan globalizarea, cu haina guvernării mondiale, şi suprimarea libertăţilor individuale, prin crearea *instituţiilor globale*. Organismele mondiale internaţionale vor decide, acum, asupra soluţionării problemelor şi a fericirii tuturor oamenilor, vor asigura punerea în aplicare a deciziilor la nivel mondial şi îi vor uni pe oameni, prin încrederea într-un sistem transnaţional şi universal de guvernare a lumii, fără să fie luate în considerare particularităţile în parte ale popoarelor şi, desigur, priorităţile şi nevoile aparte ale fiecărui om[11].

În noua ordine de lucruri şi noua stare de viaţă de mai sus, care se întreprind la nivel global şi au fost prezentate succint anterior, teologia ortodoxă vine să mărturisească propriul cuvânt al credinţei şi al practicii bisericeşti. Ea vine să soluţioneze problemele lumii contemporane, nu prin intermediul aceleiaşi lumi sau al alteia, a-personală şi omogenizată, care internaţionalizează impasurile, astfel încât să impună, în continuare, soluţiile prin înrobirea omului şi abolirea judecăţii raţionale, fiind singura[12] care distinge fiinţa umană de realitatea zidită iraţională. Teologia nu vine să-l înlocuiască pe om şi activitatea umană printr-un anume mecanism robot, ci doreşte să evidenţieze o lume nouă, care este atât rezultatul modului restructurat de gândire a omului, cât şi al vieţii căreia i s-a dat un nou sens. Fără să fie îngrădită într-o percepţie sistemică a lucrurilor, teologia cultivă libertatea individului în interiorul unei societăţi unite organic. Diferenţierea lumii teologiei de lumea sistemelor politice se bazează pe trei elemente: *universalitatea* Bisericii, *cunoaşterea* adevărului şi *libertatea* omului.

Lumea, potrivit Sfinţilor Părinţi ai Bisericii, nu este diferită faţă de Biserică. Sfântul Grigorie de Nyssa identifică crearea lumii cu zidirea Bisericii[13]. La fel înţelege şi Sfântul Maxim Mărturisitorul, când menţionează că întreaga lume, care a provenit de la Dumnezeu prin creaţie, este închipuită cu înţelepciune în Biserica văzută, făcută de mâini, ca un fel de altă Biserică, într-o anumită măsură, cereas-

9 Kl. Schwab, Th. Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, p. 121 ş.u.

10 Kl. Schwab, Th. Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, p. 122.

11 Kl. Schwab, Th. Malleret, *Covid-19: The Great Reset*, p. 125 ş.u.

12 Adică judecata raţională (n. trad.).

13 Sfântul Grigorie de Nyssa, In Canticum canticorum XIII, în Gregorii Nysseni opera VI, Ed. Langerbeck, H., Leiden: Brill, 1960, p. 384 (PG 44, 1049 BC): „zidirea lumii este facerea Bisericii (κόσμου κτίσις ἐστὶν ἡ τῆς ἐκκλησίας κατασκευή)".

că, nefăcută de mâini[14]. Sfântul Ioan Damaschinul, urmând învățătura patristică, va susține că lumea este „loc al lui Dumnezeu (τόπος Θεοῦ)", fiindcă Dumnezeu se extinde în toată lumea și Își transmite energia tuturor lucrurilor, după capacitatea și receptivitatea fiecăruia, dezvăluindu-Se pe Sine, fără să se amestece cu ea. Prin urmare, lumea nu este pentru teologie ceva diferit față de Biserică, în care lume Dumnezeu există și Se descoperă după energie[15], astfel încât aceasta să evolueze în mod paralel și independent față de Biserică, ci Biserica însăși[16], în care Dumnezeu există și lucrează[17].

Însă, cineva ar putea probabil să se opună acestei interpretări și să susțină că identitatea lumii cu Biserica reprezintă o tălmăcire filosofică a realității, care poate să fie pusă în paralel și comparată cu celelalte percepții filosofice asupra lumii, fără ca ea să fie acceptată drept realitate. Acestei posibile opoziții, teologia vine să-i răspundă, susținând că lumea, ca Biserică, transcende realitatea fragmentată, care este percepută în cadrul finitudinii și variabilității experienței umane, și asigură unitatea diacronic, pe care niciun curent filosofic - nici chiar și această globalizare însăși sau guvernare globală - nu poate să o realizeze, fără alterarea și prefacerea gândirii și vieții umane. Deoarece omul „bisericesc", adică cel ce are conștiință bisericească și crede în Dumnezeu Cel Treimic, depășind diferențierile etnice, culturale, politice și socio-economice, se unește cu celălalt în Domnul Iisus Hristos. Așadar, dacă Biserica este Trupul lui Hristos și totalitatea oamenilor se unește în Hristos, atunci lumea este recapitulată în Biserică[18] prin Hristos[19]. În felul acesta, Biserica nu reprezintă un con-

14 Maximi Confessoris, Mystagogia II, PG 91, 669 A: „întreaga lume a lucrurilor, care a provenit de la Dumnezeu prin facere... este ca un fel de altă Biserică nefăcută de mâini, arătată cu înțelepciune prin aceasta care este făcută de mâini (ὁ ἐκ Θεοῦ κατὰ γένεσιν παρηγμένος σύμπας τῶν ὄντων κόσμος... ἄλλη πως ὑπάρχων ἀχειροποίητος Ἐκκλησία διὰ ταύτης τῆς χειροποιήτου σοφῶς ὑποφαίνεται)".

15 Sau lucrare (n. trad.).

16 De aceea, lumea, adică Biserica, este, după Sfântul Ioan Damaschinul „loc al lui Dumnezeu" (n. trad.).

17 Sfântul Ioan Damaschin, Expositio Fidei Orthodoxae XIII, în Die Schriften des Johannes von Damaskos II (Patristische Texte und Studien 12), ed. Kotter, B., Berlin: De Gruyter, 1973, p. 38 (PG 94, 852 AB): „Se numește, așadar, loc al lui Dumnezeu cel ce participă mai mult la energia și la harul Lui. De aceea, cerul este tron al Său (căci în el sunt Îngerii, care fac voia Lui și care Îl slăvesc pururea; deoarece el Îi este odihnă), iar pământul este așternut picioarelor Sale (căci pe pământ El a petrecut în trup cu oamenii). Picior al lui Dumnezeu a fost numit, într-un alt mod, Sfântul Său Trup. Se numește și Biserica loc al lui Dumnezeu; căci am afierosit acest loc spre slăvirea Lui întocmai ca pe un loc sfințit, în care ne și facem rugăciunile către El. De asemenea și locurile în care ni s-a făcut cunoscută energia Lui fie prin trup, fie fără trup, se numesc locuri ale lui Dumnezeu [Λέγεται τοιγαροῦν θεοῦ τόπος ὁ πλέον μετέχων τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ θρόνος (ἐν αὐτῷ γάρ εἰσιν οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ ἄγγελοι καὶ ἀεὶ δοξάζοντες αὐτόν· αὕτη γὰρ αὐτῷ ἀνάπαυσις) καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ (ἐν αὐτῇ γὰρ διὰ σαρκὸς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη). Ποὺς δὲ θεοῦ ἡ ἁγία σὰρξ αὐτοῦ διαφόρως ὠνόμασται. Λέγεται καὶ ἡ ἐκκλησία τόπος θεοῦ· τοῦτον γὰρ εἰς δοξολογίαν αὐτοῦ ὥσπερ τι τέμενος ἀφωρίσαμεν, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἐντεύξεις ποιούμεθα. Ὁμοίως καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς ἔκδηλος ἡμῖν ἡ αὐτοῦ ἐνέργεια εἴτε διὰ σαρκὸς εἴτε ἄνευ σώματος γέγονε, τόποι θεοῦ λέγονται]".

18 Lumea, ca Biserică, este însuși Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, Domnul Iisus Hristos, în Care este recapitulată întreaga creație (n. trad.).

19 Despre recapitulare vezi Ἀνδρ. Θεοδώρου, Περὶ ἀνακεφαλαιώσεως διδασκαλία τοῦ Εἰρηναίου, extras din ΕΕΘΣΑ 18, Ἐν Ἀθήναις, 1972.

cept abstract, nici un ansamblu de ființe nesufletești sau sufletești, raționale sau iraționale, ci este percepută ca o persoană istorică, adică Cea a lui Hristos, Care exprimă universalitatea Bisericii și unitatea lumii. Sfântul Chiril al Alexandriei consemnează în acest sens: „«căci nu sol, nici înger, după cum este scris, ci însuși Domnul», Cuvântul Cel de la Dumnezeu Tatăl făcându-Se om pentru noi, prin Sine a făcut Biserica, iar «pe cele două popoare le-a zidit într-un om nou», ca să aducă pace și să-i împace pe cei doi într-un singur duh către «Tatăl»”[20].

În această nouă lume îmbisericită, în care globalitatea nu se înțelege ca o depășire a obstacolelor de cooperare și de conectivitate a sistemelor în parte, unitatea se fundamentează pe firea umană transformată ontologic și nu pe abolirea libertății individuale și a conștiinței personale de sine. Unitatea nu se sprijină pe modificarea gândirii și pe schimbarea modului de viață, ci pe recrearea din temelii a lumii într-un „om nou”. Sfântul Ioan Gură de Aur, analizând cuvântul Sfântului Apostol Pavel, „ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou”[21], observă emfatic că Sfântul Apostol Pavel nu pledează pentru transformarea elinului[22] într-un iudeu. O schimbare de acest fel, care, în acest caz, înseamnă schimbarea modului păgân de gândire și viață în cel iudaic corespunzător, nu ar fi oferit ceva nou, după cum se petrece cu globalizarea și soluțiile politice internaționale, ci l-ar fi transformat pe unul în celălalt în cadrul unei politici de egalizare a indivizilor, a libertăților politice și religioase și a particularităților culturale. Condițiile vieții ar fi rămas aceleași, chiar dacă acestea ar fi fost prezentate într-o formă diferită. De aceea, Mântuitorul Iisus Hristos nu desființează Legea mozaică, care îl definește pe iudeu din punct de vedere etnic și religios, nici nu neagă civilizația elenică. Scopul transfigurării în Hristos nu este egalizarea diferențierii, ci recrearea în ceva nou, care necesită o creație și nu o „prefacere” a condițiilor și sistemelor deja existente ale societății umane. Trecând dincolo de Lege ca elin și fiind tăiat împrejur ca iudeu, Fiul lui Dumnezeu întrupat elimină astfel puterile alienate ale contradicțiilor, rezidindu-l pe om într-o fire absolut diferită și infinit superioară realității zidite și trecătoare a lumii. El înfăptuiește în Sine însuși unitatea Dumnezeiescului cu umanul, a Neziditului cu ziditul, distrugând „dușmănia” și refăcând pacea cu Dumnezeu[23].

Această remodelare creativă a lumii, firește, nu se poate face prin alegerea unor sisteme supranaționale sau a unei guvernări globale. Impunerea

20 Sfântul Chiril al Alexandriei, *In Oseam prophetam commentarius*, în *Sancti patris nostri Cyrilli archiepiscopi Alexandrini in xii prophetas* I, ed. Pusey, P. E., Brussels: Culture et Civilisation, 1965, p. 74 (PG 71, 93 A). Vezi și *Isaia* LXIII, 9.

21 *Efeseni* II, 15 (n. trad.).

22 Adică a păgânilor din acel timp (n. trad.).

23 Sfântul Ioan Gură de Aur, *In Epistolam Pauli ad Ephesios* V, în PG 62, 40 A-D.

unui mod comun de gândire și viață nu poate niciodată să excludă libertatea firească a omului de a se autodetermina în cadrul societății, din moment ce el continuă și rămâne o ființă rațională (ἔλλογο ὄν). Existența sau crearea de noi minorități, ca entități sociale diferențiate, vor reprezenta totdeauna un criteriu de control și destabilizare a oricărui sistem supraetnic de guvernare a popoarelor. Remodelarea creativă și unitatea lumii mult fragmentate poate să fie făcute doar de către Mântuitorul Iisus Hristos, deoarece El introduce o concepție diferită, care se exprimă prin intermediul vieții sacramentale a Bisericii, iar punctul de referință al autodeterminării omului este în afara realității lumești și permanent schimbătoare.

Schimbarea omului în Hristos, vestită de către El Însuși, nu se datorează alterării firii umane și a valorii sale, limitării libertății voinței la un anumit cadru de valori și libertăți impuse de interese politice și economice internaționale, după cum se întreprinde de către globalizare, ci se bazează pe crearea unui om nou, adică a omului „bisericesc", care se află paralel cu cel lumesc, dându-i sens și reînnoindu-l continuu pe cel dintâi. Astfel, mutarea elementului definitoriu al omului de la comuniunea umană (lumea) la comuniunea cu Dumnezeu (Biserica) îi asigură omului particularitatea și îi garantează, în același timp, universalitatea prin intermediul înțelegerii de sine de către Unul Hristos. În această nouă situație de viață și de comuniune, modificările și prefacerile continue ale economiei sau ale criteriilor sociale și materiale de evaluare a vieții, fără să mai reprezinte liantul unificator al unei societăți, nu pot să-l influențeze pe omul cel nou în Hristos și, prin urmare, să spargă unitatea firească a lumii ca zidire în fața lui Dumnezeu, Creatorul cel Nezidit. De aceea, singurul punct de referință din afara lumii, care transcende lumea și o conduce într-un punct stabil de unitate în diversitate, poate să fie doar Dumnezeu Cel Nezidit și credința în Unul Dumnezeu cel Treimic. Aceasta întrucât, credința îl zidește pe omul cel nou după Dumnezeu pe baza adevăratei dreptăți și sfințenii, așa cum Sfântul Atanasie cel Mare menționează în mod caracteristic. Desigur, nu pentru că este creat un om diferit de cel pe care Dumnezeu l-a creat de la început după chipul și după asemănarea Sa, ci fiindcă mintea, înnoindu-se în Hristos, se transformă în ceea ce privește percepția și gândirea[24], transformând, în continuare, lumea însăși.

Această schimbare se realizează prin ucenicia la singurul Dascăl și Învățător Iisus Hristos. Acest demers de ucenicie nu reprezintă, firește, un mod de predare a valorilor unei civilizații sau ale moștenirii religioase a unui neam, care continuă, în diferite condiții, viața și lucrarea generațiilor anterioare, impunând un mod aparent diferit de viață, în timp ce îngrădește, de fapt, noul într-o nouă exprimare a străvechii generații. Hristos, ca Învățător, vine să împlinească tradiția și Legea[25], să transceadă diversitatea, să distrugă împotrivirea și să unească contradicțiile.

24 Sfântul Atanasie al Alexandriei (sau cel Mare), *Ad Serapionem*, PG 26, 553 C: „căci pe cel ce mai înainte l-a făcut, pe acesta, după ce a căzut, l-a rezidit, devenind El între zidiri, când Logosul a devenit om, pentru ca, după cum a spus [Sfântul] Apostol [Pavel], «pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou», adică pe cel ce a fost zidit după Dumnezeu «întru dreptate și în sfințenia adevărului». Deoarece [Sfântul Apostol Pavel] nu a spus acest lucru în sensul că a fost creat un alt om de către omul care a fost făcut de la început după chip, ci povățuia să se petreacă acest lucru în mintea care a fost zidită și reînnoită în Hristos (ὃ γὰρ πρότερον ἔπλασε, τοῦτο πεπτωκὸς ἀνέκτισε, γενόμενος αὐτὸς ἐν τῷ κτίσματι, ὅτε ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα, ὡς ὁ Ἀπόστολος εἶπε, τοὺς δύο κτίσῃ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. Οὐ γὰρ ὡς ἑτέρου δημιουργηθέντος παρὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς κατ' εἰκόνα γενόμενον ἄνθρωπον ἔλεγεν· ἀλλὰ τὸν ἐν Χριστῷ κτισθέντα καὶ ἀνακαινισθέντα νοῦν συνεβούλευεν ἀναλαβεῖν). Compară cu Efeseni II, 15 și IV, 24.

25 *Matei* V, 17.

Fără să anuleze particularitatea, El transcende orice trăsătură individuală, pentru a lăsa o singură și unică amprentă a acestui principiu unificator, care nu este altceva decât Hristos Însuși[26]. Și pentru că atât Învățătorul, cât și învățătura sunt Una și Aceeași Persoană a lui Hristos, nu poate niciodată vreunul dintre ucenicii Unuia și Singurului Învățător să se numească dascăl (διδάσκαλος) și învățător (καθηγητής)[27]. Din acest motiv, doar cei ce rămân în cuvântul revelator al Mântuitorului Hristos se numesc ucenicii Lui[28] și doar aceștia cunosc adevărul, care adevăr îi eliberează de orice relație convențională și dăunătoare[29].

Adevărul, desigur, nu se referă la învățarea cunoașterii anterioare, nici la analiza, sinteza și prelucrarea informațiilor în parte. Cât privește primul caz, el este conținutul istoriei și reprezintă actualizarea trecutului, pe când, în cel de al doilea caz, el este conținutul științei și se transformă în funcție de datele fiecărei epoci. Adevărul se oferă ca înfățișare a lumii zidite și permanent schimbătoare. De aceea, deși el există în variabilitatea temporală, scapă de cunoașterea particularității oricărui lucru care poate să fie cercetat științific și, fără să se delimiteze la cunoașterea parțialității, se revelează ca fiind universal și obiectiv față de fiecare lucru al firii zidite, în cadrul timpului trecător. În felul acesta, prin zidire se cunoaște tot adevărul, care, în cazul respectiv, este Logosul primului „să fie (γενηθήτω)"[30]. Din acest motiv, Sfântul Atanasie cel Mare focalizează pricina întrupării și prezenței Fiului și Logosului lui Dumnezeu în cadrul lumii pe revelația lui Dumnezeu și cunoașterea Dumnezeului Treimic de către om[31].

Rezultatul acestei cunoașteri este libertatea omului, care libertate nu se referă, în mod clar, la libertatea socială. De altfel, creștinismul nu reprezintă un sistem social, astfel încât să se intereseze de libertatea socială și să se lupte împotriva sclaviei sociale, economice sau politice. Libertatea pe care o făgăduiește Iisus Hristos este libertatea față de păcat. Este libertatea față de orice dependență lumească a omului, de orice căutare materială, economică sau politică, precum și de orice relație convențională, care ar putea, de fapt, să conducă la o reacție violentă împotriva orânduirii. Este libertatea față de omul însuși, de aceea, este libertatea față de orice

26 Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, în PG 91, 664 D-665 B.

27 *Matei* XXIII, 8-10: „Voi, însă, să nu vă numiți rabi, că unul este Dascălul vostru: Hristos, iar voi toți sunteți frați. Nici învățători să nu vă numiți, că Învățătorul vostru este unul: Hristos (ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε, Ῥαββί, εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. ...μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστιν εἷς ὁ Χριστός)".

28 Sfântul Vasile cel Mare, *De Baptismo* I, 2, PG 31, 1516B: „ucenic, așadar, este... oricine se apropie de Domnul, încât să-L urmeze, adică să asculte cuvintele Lui (Μαθητὴς μὲν οὖν ἐστιν, ... πᾶς ὁ τῷ Κυρίῳ προσερχόμενος, ὥστε ἀκολουθεῖν αὐτῷ, τουτέστιν, ἀκούειν τῶν λόγων αὐτοῦ)".

29 *Ioan* VIII, 31-32.

30 Vezi *Facerea* I, 3 (n. trad.).

31 Sfântul Atanasie al Alexandriei, „De Incarnatione", 13, în *Sur l'incarnation du verbe (Sources chrétiennes 199)*, ed. Kannengiesser, C., Paris: Cerf, 1973, p. 310 ș.u. (PG 25, 117 C-120 B).

concept revoluționar, pentru că, credința în adevăr nu este îngrădită de condițiile și datele fiecărei epoci sau de concepția pe care o are omul despre sine însuși, astfel încât să fie urmărită răsturnarea celor străvechi și reînnoirea vieții sociale. Însă, această libertate nici nu se îngrădește într-un mod sistemic de viață, care ar conduce la o răsturnare a unui sistem, în limitele, totuși, ale libertăților care sunt permise de respectivul sistem în sine. Credința în adevăr, ca fiind universal, ceea ce înseamnă conștientizarea realității în sine, îl eliberează pe om de orice poftă a acestei lumi, deoarece, fiind drept realitatea întreagă, respinge existența oricărei pofte, care să nu fie cuprinsă în ea. Credința în adevăr înseamnă predarea omului spre posibilitatea de a fi convins de către Adevăr. Această credință au presupus-o profeții, înainte ca ei să conștientizeze și să descopere adevărul, acest adevăr l-au crezut Sfinții Apostoli și adevărul acesta, ca întreagă cunoaștere, se adresează doar celor credincioși și, întotdeauna, ucenici ai Domnului Iisus Hristos[32].

Prin urmare, în lumea contemporană a societății globalizate sau a guvernării mondiale, care făgăduiește pacea și bunăstarea epocii actuale, teologia ortodoxă[33] vine să opună unicitatea și libertatea absolută încercării de denaturare și de nivelare a persoanei umane libere și creative. Ea binevestește fericirea omului, nu pe baza unei vieți lipsite de griji, care duce la inegalități și confruntări, nici, iarăși, pe opinia nivelatoare a globalizării, prin negarea proprietății și a dispoziției de sine a omului, ci într-o lume transfigurată în Mântuitorul Hristos, lume în care sunt abolite diferențierile morale, rasiale, etnice și sociale. Ea asigură, prin cunoașterea și experierea unicului adevăr al Unului Dumnezeu Creatorul, unitatea și cultivă, concomitent, premisele religioase, istorice și culturale ale fiecărui popor, astfel încât fiecare om să-și păstreze identitatea lui etnică și existențială. Din această perspectivă, teologia este probabil singura care poate, astăzi, să ofere soluția nașterii din nou a lumii în fața impasului omogenizării popoarelor și a înrobirii omului.

32 Eusebiu de Cezareea, *Comentarii la Psalmi*, în PG 23, 105 CD.

33 Căci despre aceasta este vorba (n. trad.).